

DICCIONARI DE LINGÜÍSTICA

Introducció

El *Diccionari de lingüística* es va publicar per primera vegada l'any 1988 per Colomar Editors, una editorial modesta d'Oliva (la Safor). Originàriament, la iniciativa formava part d'un projecte d'edició de diccionaris terminològics que es va dissenyar en la Direcció General de Política Lingüística de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana. Darrere del disseny i la coordinació del projecte hi havia Josep Lacreu, lingüista i lexicògraf, i aleshores tècnic superior de la Conselleria que va estar al cap d'iniciatives, com el traductor automàtic Salt, entre d'altres, que dotaven els usuaris de la llengua d'eines lingüístiques imprescindibles. Val a dir que aquesta col·lecció de diccionaris terminològics formava part d'una necessària estratègia de política lingüística. La col·lecció, malauradament, va quedar estroncada en el tercer volum, amb l'arribada al govern valencià d'uns polítics que en el seu programa electoral havien fet bandera en contra de la normativa consolidada, per dir-ho en els termes més neutres possibles. Tot i això, l'edició del diccionari es va poder fer, com s'ha dit, amb Colomars Editors, mantenint el nom i el disseny de la col·lecció.

En un primer moment, el diccionari es va concebre com un inventari de termes gramaticals bàsics, amb definicions breus. La idea originària pretenia, bàsicament, arreplegar, i fixar en aquells casos més problemàtics, els termes gramaticals més generals i de major tradició. Aquesta idea, tanmateix, s'hagué de modificar en el moment que aquesta funció quedà plenament assumida amb l'aparició del *Diccionari de lingüística* que el TERMCAT va publicar l'any 1992. El projecte, que ja estava molt avançat en aquell moment, es va poder reorientar i es van redefinir els objectius en dues direccions. D'una banda, es va considerar necessari que el diccionari arreplegara i delimitara els termes que ens havia llegat la tradició gramatical, però també tots aquells que s'havien generat a partir del gran dinamisme que la lingüística havia assolit al llarg de la segona meitat del segle XX. D'una altra, es va decidir també la conveniència de plantejar definicions més extenses —a vegades amb un cert caràcter enciclopèdic i didàctic—, d'incloure exemples i anàlisis que serviren d'ajuda per a una millor comprensió dels termes, d'establir tipologies en aquells casos en què resultava pertinent, de vincular els termes amb els lingüistes que els havien encunyat o amb el corrent o model lingüístic en què s'utilitzaven, d'incloure informació sobre aquests corrents i models lingüístics, etc.

Siga com siga, el diccionari no s'adscriu a cap teoria o corrent lingüístic particular. Per això, s'hi han provat d'incorporar tots els corrents lingüístics de què teníem notícia, amb informació referida al període i l'àmbit de difusió, als principals investigadors que s'hi han vinculat i a les característiques —i en algun cas la terminologia— més concreta. Tot i això, és indubtable que no tots els corrents lingüístics tenen la mateixa presència al llarg del diccionari. Com no podia ser de cap altra manera, el tractament terminològic és més sistemàtic en aquells casos en què la teoria lingüística ha tingut una especial incidència i dinamisme en els estudis i les monografies del nostre àmbit lingüístic. Així, per exemple, la gramàtica generativa, i més concretament la teoria del règim i del lligam, va merèixer un tractament bastant detallat a causa de la quantitat i la qualitat dels treballs que s'havien realitzat partint d'aquest model en la nostra llengua. Com a mostra d'aquesta vitalitat, es pot citar el modelic *Diccionari de gramàtica generativo-transformacional* del malaguanyat Joan-Manuel Ballesta, editat per primera vegada el 1998 i reeditat el 2004 per Xavier Villalba amb el nom de *Diccionari Ballesta de gramàtica generativa*. També han tingut un espai més o menys rellevant altres models gramaticals, com ara la lingüística cognitiva, les gramàtiques naturals (sobretot la morfologia natural), la gramàtica liminar, l'estructuralisme i el funcionalisme europeu, la gramàtica d'estructura sintagmàtica generalitzada, etc.

El diccionari, a més, tampoc no es limita a cap disciplina lingüística concreta, malgrat que algunes disciplines tenen més presència que d'altres. Una part, esperem que mínima, està motivada per preferències personals i per dedicació professional. En general, però, la causa cal buscar-la en la diferent difusió que durant els darrers anys havia tingut cada disciplina. Per als neogramàtics, la disciplina lingüística per excel·lència era la gramàtica històrica, i en menor mesura la dialectologia; per a l'estructuralisme i el funcionalisme, la fonologia i la morfosintaxi; per al generativisme —per als diferents models generativistes,

siguen transformacionals o no—, la sintaxi, i per a alguns models recents, la pragmàtica i, en general, les diferents aplicacions de la lingüística. Tenint en compte aquest panorama, no és estrany que la sintaxi ocupe un lloc capdavanter en el diccionari, seguida de la pragmàtica i la lingüística aplicada, de la morfologia, la fonologia i la fonètica, i de la gramàtica històrica.

En molts aspectes, la tasca lexicogràfica resulta ben poc original i parteix o s'inspira en obres anteriors, fins al punt que els diccionaris sovint reproduïen els encerts i les mancances dels treballs que els han precedit. En aquest sentit, no cal insistir en el fet que aquest diccionari es va beneficiar de la important tradició lexicogràfica amb què comptava la disciplina. Més amunt ja ens hem referit al diccionari del TERMCAT i al d'en Joan-Manuel Ballesta. A més d'aquestes obres, també es van tenir en compte els diccionaris escrits en altres llengües; sense ànim de ser exhaustius, convé citar, per la importància que han tingut, els diccionaris —o les enciclopèdies lingüístiques— de Theodor Lewandowski, de Werner Abraham, de Werner Welte, de Hadumod Bussman, de David Cristal, de William Bright *et alii*, de Neville Edgar Collinge *et alii*, de Robert L. Trask, de Georges Mounin, de Jean Dubois *et alii*, d'André Martinet, de Bernard Pottier, d'A. J. Greimas i J. Courtés, de Lázaro Carreter, de Ramon Cerdà *et alii*, de Joaquim Mattoso Camara Jr., de Maria Francisca Xavier i Maria Helena Mateus, de Giorgio Raimondo Cardona, etc. Deixant de banda aquesta important tradició lexicogràfica, cal esmentar també un altre tipus d'obres que han sigut especialment útils per a la selecció i la definició de les entrades. Es tracta, concretament, de les monografies i dels manuals de lingüística apareguts en col·leccions tan diverses com la Biblioteca Lingüística de la Universitat de València, la Biblioteca Universitària de l'Enciclopèdia Catalana, els manuals de l'editorial UOC i de la Universitat Autònoma de Barcelona, la Base de Dades de l'editorial Tàndem, la Biblioteca Universal de l'editorial Empúries, la Serie Lingüística de l'editorial Teide, la Colección Lingüística i la sèrie Lingüística y Conocimiento de l'editorial Visor, la Cambridge Textbooks in Linguistics o els Handbooks sobre disciplines lingüístiques de Blackwell.

En aquesta segona edició s'han corregit les errades detectades i s'han fet definicions més acurades en diferents casos. La novetat més rellevant té a veure, com és previsible, amb els termes que s'hi han afegit. L'àmbit més important té a veure amb el que podem qualificar com a termes gramaticals. Amb posterioritat a la primera edició del diccionari, han aparegut obres gramaticals molt rellevants que, encara que partien de la terminologia tradicional, han posat en circulació nous termes per a designar fenòmens o construccions poc o gens tractats fins fa poc o per a referir-se d'una manera més acurada a certes unitats lingüístiques. En primer lloc, cal esmentar la *Gramàtica del català contemporani*, editada per Joan Solà *et alii* i publicada per l'editorial Empúries a Barcelona l'any 2002. Es tracta d'una voluminosa obra col·lectiva que abasta tots els aspectes de la gramàtica. En segon lloc, cal esmentar també dues obres acadèmiques que combinen l'orientació descriptiva amb la prescriptiva. Ens referim a la *Gramàtica normativa valenciana*, editada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua l'any 2006, i especialment a la *Gramàtica de la llengua catalana*, editada per l'Institut d'Estudis Catalans l'any 2016. Per a aquesta actualització dels termes gramaticals, hem tingut també en compte dues obres lexicogràfiques. D'una banda, el *Glossari de termes gramaticals* de l'Institut d'Estudis Catalans, que es consulta en línia al web de l'Institut, i que recull els termes que s'utilitzen en les obres gramaticals recents de l'IEC, especialment en la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* del 2018. I, d'una altra, el *Glosario de términos gramaticales* de la Real Academia Española i l'Asociación de Academias de la Lengua Española, editat el 2019 i que parteix de la terminologia emprada en les darreres gramàtiques d'aquestes institucions, sobretot en la *Nueva gramática de la lengua española* (2009).

A més de les noves inclusions de termes gramaticals, també s'han inclòs en aquesta segona edició del diccionari termes relacionats amb models lingüístics específics, que esperem aprofundir i completar en una pròxima versió en línia de l'obra.

Diverses persones han contribuït en major o menor mesura a l'elaboració d'aquest diccionari i d'aquesta segona edició. Rosanna Mestre i Ofèlia Sanmartín van col·laborar en la selecció i en la definició d'una part dels termes a partir sobretot del disseny original, i van revisar el text final de la primera edició. Les correspondències dels termes al francès i a l'anglès han sigut revisades, i completades en bastants casos, per Brigitte Lepinette pel que fa al francès i per Scott A. Schwenter i Curtis Blaylock pel que fa a l'anglès. Max Wheeler i José Ignacio Hualde han contribuït, igualment, a resoldre correspondències a l'anglès que es

presentaven especialment difícils. Tot un seguit de col·legues i amics van llegir algunes parts del diccionari —i ara algunes de les entrades afegides— i ens han fet comentaris, suggeriments i correccions sempre molt valuosos. En aquest sentit, no ens podem estar de manifestar l'agraïment més sincer a Maria Josep Cuenca, M. Isabel Guardiola, Jesús Jiménez, Ángel López, Joan Mascaró, Miquel Nicolàs, Lluís Polanco, Joan Rafael Ramos, Gemma Rigau, Vicent Salvador, Júlia Todolí, Max Wheeler i, amb un record especial, Joan Solà. No cal dir que totes les errades i les omissions que sens dubte hi ha en una obra d'aquestes característiques són responsabilitat exclusiva de qui signa aquesta presentació. En la primera edició del diccionari ja vam fer constar també l'agraïment especial a Josep Lacreu, que va acollir amb entusiasme la proposta d'editar inicialment el diccionari i que ara, amb l'equip de tècnics de la Unitat de Recursos Lingüísticotècnics de l'AVL, ha resolt els diferents entrebancs que s'han plantejat al llarg del procés d'elaboració d'aquesta segona edició. Pel que fa a aquests darrers, ha estat impagable la revisió acuradíssima realitzada per Emili Sáez, que no només s'ha centrat en els aspectes tipogràfics i gramaticals de l'obra sinó també en els estrictament teòrics. També volem expressar el nostre agraïment a les institucions coeditores d'aquesta segona edició, el TERMCAT i l'AVL, a la Secció de Terminologia i Assessorament Lingüístic de l'AVL, que va aprovar la segona edició, i a qui va ser secretària de la Secció durant el procés de revisió i actualització, M. Isabel Guardiola, que em va encoratjar i il·lusionar per a finalitzar la tasca.

MANUEL PÉREZ SALDANYA
Universitat de València